

Når det er sindsoplivende at se video

Tre forskellige videofilm om galskab, galekunst, musik, gøgl og intens normalitet er på hver deres måde livgivende og inspirerende bud på livskvalitet for sindslidende mennesker.

Af Benny Lihme

Tre forskellige videoer om sindslidende mennesker, der alle har et geografisk fokus i Århus. Hvilket ikke nødvendigvis siger andet om århusianerne, end at de tilsyneladende har nogle spændende ildsjæle og usædvanlige sociale kulisser, som på befriende vis er i stand til at opstille nogle andre scenarier, end dem den allestedsnærværende medicinalindustri og pillepsykiatri opstiller for mennesker med en sindslidelse.

Skulle nogen have glemt det i disse kemiske velfærdstider, hvor også ikke-depressive tager anti-depressiv medicin, så er det altså personer og ikke diagnosen, der skal leve det bedst mulige liv. Og lige netop de konkrete mennesker man møder i videofilmene, gør mere effektivt op med livsundgåelse og livslede end nok så velmenende teoretiske og evidensbaserede kognitive programmer. Det er humanismen og ikke den tekniske rationalitet, der slår kolbøtter og viser ansigt her!

Stine Korst er en erfaren filmdokumentarist, der bl.a. har lavet en film om unge med psykiske problemer ("Sarte sjæle", 2000). Hendes nye film er et indfølelse og lavmælt portræt af Johannes Nielsen (f. 1924), lederen af Museet på Psykiatrisk Hospital i Århus og det efterhånden omfattende fletværk af Gallo Aktiviteter

med et stort antal brugere ansat (galleri, forlag, kunstskele, gartneri, idrætsforening, kriserådgivning mm).

Johannes Nielsen er udover at være Mr. Gallo også fhv. overlæge på Psykiatrisk Hospital i Århus. Og endvidere, ifølge den oplysende 32 sideres pjece som følger med filmen, maniodepressiv. I pagt med Nielsens mantra, at det enkelte menneske og ikke diagnosen skal være i centrum, sætter filmen derfor både psykiateren og den maniodepressive Nielsen uden for døren. Så det vi først og fremmest møder, er en stor kunstner (og tidligere gartner!), hvis usædvanlige venskab med den gale kunstner og "patient" Ovartaci er et vigtigt omdrejningspunkt i filmen. Som godt nok hævder at være et portræt af Johannes Nielsen, men som på bedste skizofrene vis bliver lige så meget et portræt af Ovartaci-Nielsen. Og Ovartacis lyslevende kunstneriske efterfølgere Lone Pedersen og Preben Stig Madsen fra denne århusianske outsiderkultur.

Lone Pedersen fortæller om sin kunst, skelner mellem galskab og sindssyge og hylder i en bisætning det mugne privilegium, som synes at være de sindslidendes: "de eneste der kan få lov til at ryge i fred, er sindslidende". Preben Stig Madsen fortæller om den depressive energi (!) der kommer til udtryk i hans malerier og han

gør sig nogle yderst stimulerende tanker om en tilbagevendende følelse af "sjælelig forskudthed". En forskudthed som han forestiller sig kan rykkes på plads via en form for "åndelig kiropraktik".

Mens vi som video-seere præsenteres direkte for Ovaracis og andres kunst på Museet på Psykiatrisk Hospital, med Johannes Nielsen som guide, møder vi kun den gale kunstner indirekte (han døde i 1985 efter 56 års "medicinfri behandling" på det psykiatriske hospital i Risskov). Mens mødet med personen Ovaraci altså er indirekte, kan Lone Pedersen og Preben Stig Madsen tale for sig selv i filmen. Begge spændende personer, som i deres mundtlige fremstillinger og fænomenologi er egensindige og illustrative eksempler på forskellene i det personlige eget-sprog og det teknisk-psykiatriske sprog (psykiatri er fremmedgjort galskab som Michel Foucault engang sagde det).

Videofilmen "På rejse med De Splittergale" er en anden slags film, men med det samme budskab som Johannes Nielsen-film: sindslidende kan ikke bare reduceres til deres lidelse, der er også noget de kan lide. Her er det ikke maleri og skulptur, men folkemusik, gårdsangerviser, spillet på sav og kaffekande, gøgl og klovneri mm. Det århusianske splittergale-miljø har efterhånden mere end 10 år på bagen. Og som kunstnerne har deres Mr. Gallo, har de syngende, spillende og gøglende kollegaer deres Mr. Splittergal i socialpædagogen og harmonikaspiileren Jacob Hogrebe. Og det er vist nok ham, og hans forbindelser til den ungarske sigøjner gruppe "Romano Suno", der er baggrunden for den kaotiske og fantastiske 11-dages bustur, hvor 17 splittergale nåede at optræde i Tyskland, Tjekkiet, Slovakiet og Ungarn. På baggrund af filmens "reality"-skildring af denne rejsende galskab, tøver jeg ikke med at udråbe busturen som værende mere grænseoverskridende end den legendariske bustur som Ken Kesey (ham med romanen "Gøgereden") og "The Merry Pranksters" foretog tværs over USA engang i 60'erne. Mens Kesey og kumpaner fortrinsvis var høje på psykedeliske stoffer, er de gale i filmen høje på de ener-

gier som ligger i gruppen og dens folkelige spraglede projekt omkring dels danske folkemusiktraditioner, dels gøgl og klovneri som står i gæld til Gøglereskolen i Århus.

Filmens skildring af danske sindslidendes møde med 5000 romaer i en sigøjnerghetto i det østlige Slovakiet, gruppens fantastiske kontakt og venskab med sigøjnerhøvdingen Tibor Lakatos og musikgruppen "Romano Suno" ("sigøjnernes drøm") i Ungarn er i sig selv både sindsoprivende og sindsoplivende. Sindsoprivende fordi det er barskt at skulle se nogle af gruppens medlemmer blive udsat for et så stort stress i forbindelse med deres optræden, at de bryder sammen (og kommer op igen med trøst og nærvær fra de mere hårdhuede i gruppen – stærk tobak!). Også sindsoprivende fordi to stigmatiserede grupper, sindslidende og romaer, ikke kan mødes, uden at der indenfor dette møde også udspiller sig diskrimination (i filmen nægter en lokal konferencier at annoncere danskerne som værende en trup af sindslidende, et yngre kvindeligt medlem af De Splittergale udsættes for sexistisk chikane osv.).

Slår man op i psykiatrioverlægerne Bertelsen og Jørgensens autoritative "Psykiatrisk ordbog" (Reitzels Forlag, 2000) vil man søge forgæves efter ord som venskab, ensomhed, familiepleje, recovery, netværk mm. Ord som er ladet med betydning, mening og mulighed for livskvalitet, når det er den tidligere plejer og socialpædagog Michael Freiesleben, der er tale om.

Han er vor hjemlige ildsjæl omkring "arrangerede venskaber", hvor såkaldt almindelige danske kontaktfamilier på frivillig basis melder sig som weekend- og venskabsfamilier for mennesker med sindslidelse. I rollen som Mr. Matchmaker har Freiesleben nu gennem en årrække bevist, at det er muligt at finde frivillige danskere, der kan "matches" med sindslidende på en sådan måde, at begge parter får noget ud af at være sammen.

Filmisk set er videoen "Matchmaker – det arrangerede venskab" meget anderledes end de to foregående, idet den bevidst har udvalgt tre solstrålehistorier, som skal illustrere hvor vellykket konceptet med

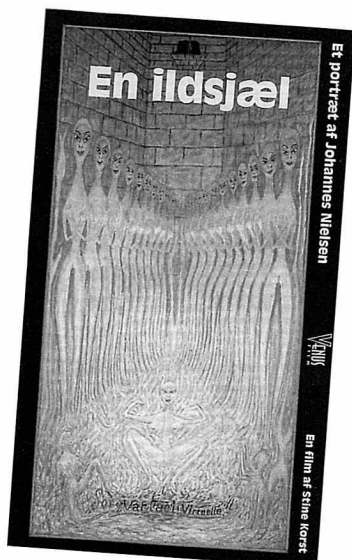
“arrangerede venskaber” er. Denne bundne sammenhæng, som skal overbevise om at det er en menneskeret at have venner, at dette vil betyde færre genindlæggelser osv., ændrer dog ikke ved ægtheden og intensiteten i filmens tre cases.

Livskvalitet for mennesker med sindslidelse behøver således ikke nødvendigvis at have med expressive udtryk som kunst og gøgleri at gøre. “Matchmaker” demonstrerer udmærket, at i noget så normalt som “venskab” kan der ligge store og intense værdier. Og hvem siger, at venskab skal blive ved med at være “arrangeret”?

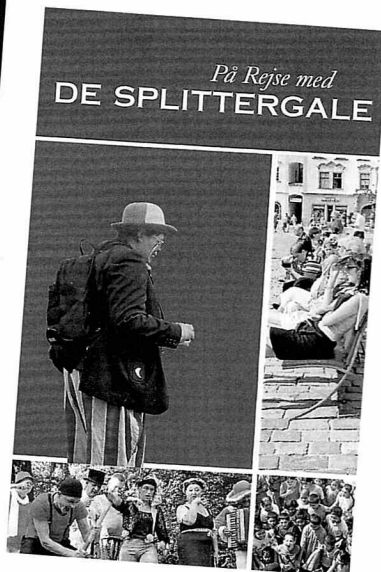
Samlet set mindes man med disse videoer om, hvor velegnet og billigt et medium videoen kan være i oplysnings- og undervisningssammenhænge. Deres forskellighed til trods, kan det faktisk være en idé at arbejde samlet med de tre videoer, idet de på hver deres måde repræsenterer en ressourcetænkning, som ikke har med psykiatrisk behandling at gøre.

Om sindslidende der har fået det bedre/er kommet sig pga deres kunstneriske arbejde, eller anden form for meningsfyldt arbejde for den sags skyld, siger Johannes Nielsen lidt undskyldende, at det er det vi idag kalder for ”recovery”.

Ja, tænk engang, sindslidende kan få det bedre af andre grunde end psykiatrisk behandling. En af den britiske psykiater David Coopers pointer, da han i 1978 udgav bogen “The Language of Madness”. Cooper forestillede sig en udvikling, hvor psykiatrien efter at være blevet mødt af anti-psykiatri (som han selv gav navn til), ville gå ind i en tredje “ikke-psykiatrisk” fase (alternativer *til* psykiatri = “non-psychiatry”) a la de sociale mikrorevolutioner i Århus, som man via video-mediet kan stifte bekendtskab med.

Stine Korst:
En ildsjæl.
Et portræt af Johannes Nielsen.
38 minutter. Venus Film 2004.
Kr. 199,- inkl. forsendelse og
indholdsrig pjec på 32 sider
(telefon 33 14 4011).

Trine Hansen og David Binzer:
På rejse med De Splittergale.
27 minutter. Turbine Film 2003.
Kr. 150,- + porto.
email: desplittergale@get2net.dk

Nicoline Skifter:
Matchmaker
- det arrangerede venskab.
22 minutter.
Produceret for
“Projekt kontaktfamilier”.